GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
יש לענות על שתי שאלות.
מן השאלות שתבחרו לענות עליהן, חובה לבחור לפחות בשאלה אחת שיש בה מקור.
(2×50) – סך הכול – 100 נקודות.
שימו לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם אינם חייבים לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. המלצה לחלוקת זמן: כ־40 דקות לכל שאלה.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

בית שני – מעם מקדש לעם הספר

שאלה 1

א. שינויים: טריטוריאלי – הרחבת גבולות הממלכה מאזור יהודה וירושלים לכיבוש השומרון, אדום, הגליל, ערי החוף ושטחים בעבר הירדן; דמוגרפי – גידול ניכר באוכלוסייה; שינוי בהרכב האוכלוסייה (גיור האדומים והיטורים, גירוש תושבים נוכרים שסירבו להתגייר). סיבות: צירוף שטחים שישבו בהם יהודים והשבת "נחלת אבות"; מניע כלכלי (נמלים, דרכי מסחר, שטחי חקלאות) ומניע ביטחוני (רצף טריטוריאלי); תהילה ועוצמה מדינית; ברצון לשמור על רוב יהודי ועל אופייה היהודי של הממלכה – גיור או גירוש של האוכלוסייה הנוכרית בשטחים הנרחבים שנכבשו.

ב. מניעים: להתקרב לשליטים הסלווקים (והתלמיים) ולזכות בתמיכתם; לבסס את השלטון ולהרחיב את סמכויות השליט – תואר מלך; להשתלב בתרבות השלטת במרחב. דוגמאות: שמות יווניים (הורקנוס, אריסטובולוס, אלכסנדר); דרכי שלטון הלניסטיות – תואר מלך, שילוב מלוכה וכהונה גדולה, אישה שליטה (שלומציון), חצר מלוכה; צבא שכירים; שימוש ביוונית (מטבעות דו־לשוניים של ינאי); ימי חג לזכר ניצחונות (יום ניקנור, יום כיבוש החקרא). התנגדות: חשש לשינוי אופייה היהודי של הארץ ושהעם יאמץ אורח חיים הלניסטי; התנגדות לצבא שכירים נוכרי; חצר דומה לחצר הלניסטית ולא לחצר מלך יהודי; חשש מקיטוב בעם.

שאלה 2

א. מאפייני השליט: עקיף – שליט מקומי נאמן לרומא, שמונה למלך לתקופה לא מוגדרת (הורדוס); ישיר – נציב רומי (בדרך כלל ממעמד הפרשים), שמונה לתקופה מוגדרת. תפקידים וסמכויות: עקיף – צבא משלו, שהוא מממן, וסמכות לנהל את מדיניות הפנים בלבד; ישיר – מפקד יחידות העזר הרומיות, מינוי גובי מסים, פיקוח על חיי הדת (מינוי הכוהן הגדול), מפקד אוכלוסין, ראש המנהל של הפרובינקיה. מניעים: עקיף – למנוע חיכוך ישיר עם האוכלוסייה, לחסוך משאבים, לרכוש את אהדת הנתינים בזכות עצמאות חלקית; ישיר – נאמנות מוחלטת ללא אינטרסים מנוגדים, החדרת התרבות הרומית, קידום וטובות הנאה לבכירים רומיים.

ב. סיבות: מן הקטע – אהדת העם לבית חשמונאי ("עבר את ההמון גל של חיבה אליו, וזֵכר מעשי אבותיו עמד לפניהם"), ולכן החשש שצאצאי החשמונאים ינסו לשוב לשלטון ויאיימו על הורדוס ("למראה כל אלה החליט הורדוס להוציא לפועל את המזימה"). סיבה נוספת: רצונו לקבל לגיטימציה ותמיכה מן העם, שהסתייג ממנו בשל מוצאו האדומי וזיהויו עם רומא; או אופיו החשדני. דרכי פעולה: מן הקטע – חיסול: הטבעת אריסטובולוס, הכוהן הגדול החשמונאי, בבריכה ביריחו. דרך נוספת: נישואיו למרים החשמונאית; מינוי אריסטובולוס לכוהן גדול; או חיסול בני משפחה נוספים (הורקנוס השני, מרים, בניה); ריקון הכהונה הגדולה מכוח ויצירת אצולה חדשה.

שאלה 3

א. דמוגרפי – דלדול האוכלוסייה היהודית בארץ־ישראל: רבים נהרגו או מתו ברעב ובמגפות, רבים נשבו ונמכרו לעבדות, שבויים נשלחו לרומא. כלכלי – הרס יישובים, שדות ויערות; השחתת יבול; הפקעת קרקעות והחרמתן ומכירתן לאזרחים רומאים והחכרתן; מיסי קרקע; עבודות כפייה; "מס היהודים". הסכנה: סכנה להמשך קיום העם היהודי בשל התמעטות האוכלוסייה היהודית בארץ ובשל הנזקים הכלכליים העצומים והמצב הקשה.

ב. הסבר: חכמי הדור מילאו מיד את החלל שנוצר – ייסדו מרכז הנהגה חדש ביבנה, וממנו פעלו להתאים את אורח החיים היהודי למציאות שלאחר החורבן; נתנו מענה לצרכים הדחופים, קבעו הלכה אחידה ומחייבת לכול, והנהיגו מהפכה חינוכית, רעיונית וחברתית שבה לימוד התורה נעשה לערך מרכזי פתוח לכול. ארגוני: שיקום מוסדות ההנהגה – הקמת הנשיאות ובית הדין הגדול (הסנהדרין החדשה) ביבנה. דתי: בתי כנסת ותפילה קבועה במקום עבודת הקורבנות; תקנות – תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת בכל מקום שיש בו בית דין, נטילת לולב בכל מקום כל שבעת ימי החג; גיור בלי קורבן; הרחקת הנוצרים (ברכת המינים).

שאלה 4

א. נציבים: עריצות ושחיתות של הנציבים (גסיוס פלורוס לקח כספים מאוצר המקדש); פגיעה בחיי הדת וברגשות הדתיים (פילטוס – צלמי הקיסר בירושלים; מהומות בפסח בימי קומנוס); מצוקה כלכלית ומסים כבדים; העדפת הנוכרים וגילויי עוינות בין יהודים לנוכרים (קיסריה). חברה יהודית: אי־השלמה עם אובדן החירות המדינית; צמיחת הקנאים והסיקריים; היעדר הנהגה מוסכמת – שחיתות בכהונה ושיתוף פעולה עם השלטון; התעצמות האמונה המשיחית; קיטוב חברתי ואבטלה.

ב. טענת אפלבאום: היציאה למרד הייתה מוצדקת והכרחית. נימוק: אדריאנוס החליט ש"לא ניתן להשלים בין קיום הקיסרות ובין קיום דתו של עם ישראל" וניהל מערכה להתשת היהדות – תעמולה להאלהת הקיסר ולהחייאת הדת ההלניסטית, "הפיכת ירושלים לעיר אלילית" ולחץ "להחניק את המצוות"; העם עמד בפני ברירה בין "כליה לאומית" להתנגדות; והמרד, "על אף מחירו היקר", מנע מן הרומאים לנסות שוב להשמיד את היהדות. טענה נגדית: היציאה למרד לא הייתה מוצדקת וסיכנה את המשך הקיום היהודי. עובדות: אסון דמוגרפי – יהודה התרוקנה כמעט מתושביה, אדמות הופקעו; יהודה הפכה לפרובינקיה "סוריה־פלשתינה"; נאסר על יהודים להתיישב בירושלים (איליה קפיטולינה); גזרות דת – איסור מילה, שבת, לימוד תורה וסמיכת חכמים, הוצאות להורג (ר' עקיבא); חכמים רבים עזבו את הארץ.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history